

»Od kod temu krhkemu dekletu toliko odločnosti?«

✂ SIMONA FAJFAR

Jamarka Mirka Cingelova, Slovakinja, ki se je zaradi ljubezni preselila v Slovenijo, je sredi letošnjega marca v jami Ogenjca našla posebno dragocenost: zarjavel mehanizem ročne ure. To je ura, ki jo je 17-letni Ivan Snoj, eden od ranjencev, ki so se v času roške ofenzive v jami skrivali pred Italijani, razbil na skali, da ne bi prišla v roke sovražniku. Po več kot osemdesetih letih se še vedno razkrivajo skrivnosti ene najbolj pretresljivih, a resničnih zgodb.

Marija Čepón - Mimica. Fotografija je z razstave v koči.

Na zahodnem delu Velike gore, vzhodno od vasi Hrib v občini Loški Potok, je na 1030 metrih nadmorske višine gozdna vzpetina Ogenca oziroma Ogenjca. Kakšnih sto metrov stran, v mirnem gozdu, tipičnem za kras, z mogočnimi drevesi in z mahom obraslimi skalami, ki tudi v najhujši vročini zagotavljajo hlad in neverjeten spokoj, se na pobočju skriva ozek vhod v jamo, kjer so se med roško ofenzivo skrivali ranjenci. To je ena redkih partizanskih bolnišnic pri nas, ki je bila zaradi izdaje odkrita.

Tragedija v jami

Zgodba o tem, kaj se je dogajalo v jami, bi lahko utonila v pozabo. Ohranila se je predvsem zaradi domačinov, ki na Ogenjco niso nikoli pozabili in še vedno konec julija – tudi jutri, 28. julija, ob 11. uri – pripravljajo spominsko slovesnost. Prvih 34 let se je spomin na partizansko bolnišnico ohranjal le med domačini, ki niso pozabili na tragedijo.

Šele leta 1975, ko v jamo odšli člani Jamarskega društva Ribnica, je zgodba spet postala zanimiva za širši krog ljudi, ker se je začel razpletati klobčič neznank. »S Fran-

cem Brožičem sva se spustila v jamo, v kateri je bilo ogromno smeti, predvsem ostankov rož in sveč,« pravi jamar Dušan Čihal o času, ko so originalne lesene lestve, takrat že preperle, zamenjali s kovinskimi.

S karbidovkami sta svetila po prvem jamskem prostoru, ki je bil takrat visok kakšnih pet metrov in dolg približno deset metrov. »Od leta 1975 pa do danes se je jama zelo spremenila. V osemdesetih odstotkih je drugačna, saj se stropi in stene krušijo. Jama je očitno zelo živa, se giblje in dela po svoje,« pravi Čihal.

Druga svetovna vojna

Takrat sta po ozkem prehodu, po katerem se je še dalo sklonjeno hoditi, šla naprej, v nižjo, a nekoliko daljšo jamo, in tam naletela na človeško lobanjo in kosti. »Na takem ozkem kaminčku, širokem morda kakšnih 30 centimetrov in visokem pol metra, so bile lobanja in rjave kosti. Res ne vem, kako se je lahko kdo stisnil v tako majhen prostor,« pove Dušan Čihal o presenetljivi najdbi. Lobanjo sta vzela s seboj in obvestila policijo, da so odšli še po druge človeške ostanke.

Na sodni medicini so ugotovili, da gre »za okostje ženske, stare približno dvajset let, srednje postave«, druge kosti pa so pripadale moškemu višje postave. Zdravnik Aleksander Gala - Peter, ki je vodil partizansko bolnišnico Ogenjca in je vseskozi želel izvedeti, kaj se je z njo v resnici zgodilo, je sklepal, da so to kosti bolničarke Mimice, ki je ostala v jami skupaj z ranjenci in je bila edina ženska v skupini kakšnih 17 ljudi.

Rekonstrukcija zadnjih ur tragedije je postala mogoča šele po več kot tridesetih letih, ko se je Gala srečal s tremi preživelimi - Vinkom Smolnikarjem, Ivanom Mulcem in Ivanom Snojem - in ko Mimičin brat Gabrijel na podlagi članka v ITD prinesel fotografije svoje sestre. Po več kot tridesetih letih je že obupal, da bo izvedel, kaj se je zgodilo z njegovo sestro.

Aleksander Gala je na fotografijah prepoznal bolničarko, ki se je javila, da bo z ranjenci ostala v jami. Partizani načrtno niso uporabljali in tudi niso poznali pravih imen drugih partizanov, ker so s tem poskušali zaščititi svoje. Zato so mlado bolničarko poznali le po imenu Mimica. Toda s fotografijami je ta mlada ženska po petintridesetih letih le dobila ime. Ni bilo več dvoma, je zapisal Aleksander Gala v knjigi *Ogenjca*, ki je izšla leta 1977: »Res, bila je ona! Mimica! To pa je bila Marija Čepin, rojena v Pakem pri Borovnici.« Dekle z Viča pri Ljubljani.

Kraj za skrito bolnico v gozdu

Življenjski zgodbi Aleksandra Gale - Petra in Marije Čepin - Mimice nista bili dolgo povezani, morda dva, največ tri tedne. »Tako me ni veliko motilo, da so mi jo poslali kot izkušeno bolničarko, čeprav sem po njenem delu kmalu ugotovil, da to ni bila. Navadil sem se že, da v partizanih različne stvari in tudi ljudi ocenjujejo z drugačnimi merili, kot sem jih bil vajen prej. Zato sem tudi Mimico potrpežljivo učil, kako je treba prijeti sterilno obvezo, prekuhati brizgalko in igle za injekcije ter podobno. Hitro in dobro je skrala vase novo znanje in res je imela veliko smisla za bolničarsko delo. Kmalu je osnovno bolničarsko delo, kakršno je bilo treba takrat znati, povsem obvladala. Kazalo je, da bo zelo dobra pomočnica,« je zapisal zdravnik.

Gala, ki je takoj po končanju medicinske fakultete odšel v partizane,

je bil najprej zdravnik operativnih partizanskih enot na Notranjskem, potem pa je organiziral zasilno bolnico na hribu Petelinjek v Loški dolini. Ko se je vedelo, da se bliža velika italijanska ofenziva, so s pomočjo domačinov poiskali kraj za skrito bolnico v gozdu, kamor bi lahko odpeljali najhujše ranjence. To je bila Ogenjca, težko dostopna gozdna vzpetina, kjer je bilo dovolj prostora, da bi lahko zgradili leseno barako, bolnišnico.

A za to ni bilo dovolj časa. Iz brun so zgradili le kakšnega pol metra visoke stene in jih pokrili s cerado, tako da ranjenci niso bili na prostem. Podnevi in ponoči so bili v temi oziroma poltemi, a vsaj za silo zaščiteni pred vremenom. »Telesni in duševni napor zaradi večne negotovosti, kaj bo prinesel naslednji dan oziroma trenutek, so pri ranjencih naredili svoje. Bili so močno izčrpani, utrujeni,« je tisti čas opisal Aleksander Gala. »Večini so se stare rane gnojile in mnogi so imeli vročino. Vsi so bili močno ušivji, kar je še povečalo njihovo trpljenje. Na rane so jim sedale muhe. Polno majhnih in večjih črvov, mušjih ličink, se je prerivalo po gnoju, ki je obilno zalival rane. Na kakšno umivanje ali preoblačenje ranjencev sploh ni bilo niti misliti. Za kaj takega v teh razmerah ni bilo ne sredstev ne možnosti.« A vendar je bilo v partizanski bolnici Ogenjca bolje kot v bolnici v Jelenovem Žlebu, kjer so ranjenci ležali kar pod drevjem.

Vsi pa so tudi vedeli, da lokacija partizanske bolnice Ogenjca ni mogla ostati skrita, saj so se jim med potjo do tja poleg domačinov pridruževali novi ranjenci in neznanji ljudje, ki so se umikali pred Italijani. Tako je bilo v bolnici Ogenjca okoli 40 ranjencev in osebja.

Ofenziva je vedno bliže

Konec julija, ko je bila ofenziva že nevarno blizu - vedno glasnejše streljanje se jim je iz dneva v dan približevalo iz smeri Blok, preletavala so jih letala -, so sklenili najtežje ranjence skriti v bližnjo

kraško jamo na pobočju hriba. V njej je bilo prostora za 14 ali 15 ranjencev in dva, ki sta skrbela zanje. »Za več ljudi ni bilo ne dovolj hrane ne dovolj vode,« je zapisal Aleksander Gala. Za bolničarko se je javila Mimica, ki se je izkazala, je zapisal Gala, za odločno in požrtvovalno bolničarko, ki je znala ranjence pomiriti in jih ohraniti prisebne. Za pomoč so ji dodelili Vinka, Cirila Vidmarja, ki se mu je huda rana na stegnu že zacelila.

Ko so ranjence preselili v jamo, so zakamuflirali vhod. To so opravili tako dobro, da jih Italijani prvič, ko so šli mimo, niso našli. Vsem se je zdelo pribežališče v jami varnejše kot tavanje po gozdu, je Gala zapisal v svojih spominih: »V njej si vsaj na miru. Moral bi se vmešati sam hudič, da bi jamo sovražnik odkril. Našel bi jo le, če bi mu jo kdo s prstom pokazal.« Vsi, ki niso mogli v jamo, so se skrili: kdor je bil iz teh krajev, je odšel domov, tako da bi na varnem počakal, da mine ofenziva - kar se žal ni zgodilo, saj so bili vsi domačini izdani in ustreljeni -, drugi so poiskali zavetje v razpokah, vdolbinah, celo visoko v drevesih in drugih skrivališčih. Vedeli so, da bo naslednjih nekaj dni pekel, ki ga morajo preživeti.

Za njimi ... uničenje

Roška ofenziva je bila namreč ena največjih katastrof, ki je zajela te kraje. Začela se je 16. julija 1942 na Notranjskem in se novembra končala na Kočevskem in Gorjancih. V njej se je proti 4800 partizanom bojevalo 82.000 italijanskih vojakov, ki so imeli na razpolago letalstvo, topništvo in tankovske enote. Italijani so območje prečesali v strelcih in za sabo puščali opustošenje: pobitih je bilo več kot 1500 neoboroženih civilistov, padlih, ranjenih ali ujetih je bilo okrog 1000 partizanskih borcev, interniranih okrog 25.000 prebivalcev, do tal je bilo požganih 37 vasi.

Italijani so imeli jasen cilj: uničiti partizansko gibanje in zlomiti prebivalstvo. Tone Ferenc je v

knjigi *Ljudska oblast na Slovenskem 1941-1945* zapisal, da je italijanski general Mario Matteo Robotti, poveljnik XI. italijanskega armadnega zbora, poveljnikoma divizij Isonzo in Macerata dejal: »Višje poveljstvo je izdalo drakonska navodila glede režima: v bistvu lahko delamo, kar hočemo.« V podrobnem načrtu napada pa je tudi zapisal: »Če je treba, bodite tudi rablji.«

Preiskave, interniranje, ustrelitve talcev, množični izgoni prebivalstva, odtegnitev preskrbe prebivalcev, požigi vasi, celo odvzem moških čevljev prebivalcem (razen enega para), ukinitve krajevnih potniških vlakov, odvzem motornih vozil ... Vse to je bila roška ofenziva.

Nino, italijanski vojak iz 51. polka divizije alpskih lovcev, je pisal domov, a pismo zaradi cenzure nikoli ni prispelo do domačih: »Tukaj požigamo cele vasi, vzamemo vžigalico in milijoni so v plamenih. Videl sem klati bike, da bi odrezali meso samo za pečenko in ostalo pustili v nemar. Tudi takšna je ta vojna. Prebivalstvo gleda brez joka, molče. Ne vem za ljudstvo, ki bi bilo tako bogato in dostojno, kot je to, v zelenih conah, ki so podobne našim toskanskim.«

S sekirami razkosali ljudi

Samo v prvih dneh ofenzive je bilo v Loški dolini in Loškem Potoku pobitih 164 ljudi, okoli 500 pa pregnanih v internacijo na Rab, v Gonars, Treviž (Treviso) in drugam. Toda Italijani, ki so bili na začetku okupacije še prijazni do domačinov, so že pred začetkom roške ofenzive pokazali, kako krut okupator so.

Ker so partizani 16. aprila 1942 v izpraznjeni vasi Preža pri Kočevski Reki ustanovili 1. Kočevski partizanski bataljon in v bitki na Stružnici ubili pet italijanskih vojakov, so Italijani nekaj dni kasneje začeli lov na partizane. Ker so se jim ti uspešno izmikali, so po vaseh Drežnik, Jesenov Vrt, Mokri Potok, Sadni Vrt, Rake in Mošenik pobrali 13 mladih fantov in mož.

Najprej so jih odpeljali v Kočevje, nato pa na Prežo, kjer so jih skupaj s še dvema ranjenima partizanoma zverinsko mučili in nazadnje s sekirami pokončali. Masaker - nekaj dni jih domačini niti pokopati niso smeli - je odmeval med prebivalstvom in v resnici ga niso pozabili do danes. »Ne da Italijani ne bi imeli streliva, načrtno so jih mučili in zverinsko pokončali,« pravi Janez Maršič, predsednik Društva za ohranitev spomina na partizansko bolnišnico Ogenjca.

V Loškem Potoku so Italijani ustrelili štiri učitelje, ki so bili obtoženi, da so glavni organizatorji upora proti italijanski vojski in oblastem. Pred streljanjem v glavo in hrbet so najbolj izobraženim ljudem na območju - če ne štejemo duhovnika - pred plitvo izkopano jamo prebrali smrtno obsodbo, potem pa so jih ustrelili: Janka Benedičiča, Pavla Šilovinca, Vlada Čuka in Toneta Dorerja.

Ura, ki jo je v jami Ogenjca razbil Ivan Snoj.

»Tukaj požigamo cele vasi, vzamemo vžigalico in milijoni so v plamenih.«

Jama Ogenjca

»Naredili so edino in največ, kar so lahko, da so obvarovali svoje družine: predali so se Italijanom, čeprav so vedeli, kakšna usoda jih čaka. Žrtvovali so sebe, da so obvarovali svoje bližnje.«

Čevlji ranjencev iz jame Ogenjca.

Še pred tem pa so poslali po vaseh okrožnice, naj se jim javijo tisti, ki so partizani in aktivisti, ker poimenski seznam tako ali tako imajo. Dekan Matija Škerbec je zapisal: »V razglasu italijanske vojske je bilo rečeno, da bosta vsakemu, ki se ne bo osebno javil italijanski komandi, zažgana hiša in gospodarsko poslopje.«

»Kaj bi takrat lahko naredili izdani intendant bolnišnice Ogenjca Mirko Kordiš, Rudolf Bartol, Anton Mikulič in moj stric Karel Levstik, ki so tudi bili na tem krvavem spisku? Lahko bi ostali skriti in bi si rešili življenja, a so vedeli, da se bodo Italijani maščevali njihovim družinam,« pravi Janez Maršič. »Naredili so edino in največ, kar so lahko, da so obvarovali svoje družine: predali so se Italijanom, čeprav so vedeli, kakšna usoda jih čaka. Žrtvovali so sebe, da so obvarovali svoje bližnje.« Ustrelili so jih za pokopališkim zidom na Taboru v Loškem Potoku in jih kot živino zmetali v skupni grob.

»Zaklali nas bodo«

Zaradi grozljivega nasilja Italijanov ni presenetljivo, da se je tragična zgodba Ogenjce odvila, kot se je: da so bili skriti ranjenci v jami odločeni, da se živi ne predajo sovražniku. V strahu – »Zaklali nas bodo« – so čakali najhujše, maščevanje, kot so ga bili deležni domačini na Preži. Zato so sklenili, da živi nočejo priti v roke Italijanom. Ko je bilo 31. julija jasno, da so fašisti pred jamo, so najdragocenejše, kar so imeli, fotografije svojcev, raztrgali na koščke, da jih ne bi fašisti prepoznali in se maščevali nad njimi. Ivan Snoj pa je razbil tudi svojo ročno uro.

Odločitev o tem, da ne bodo dovolili, da pridejo živi v roke fašistom, so sprejeli kmalu zatem, ko je postalo jasno, da jih je Ernest Sen-

čar, ki je bil najprej z njimi v jami, izdal. Z izgovorom, da mora na veliko potrebo, je po tem, ko so Italijani prvič šli mimo jame in je niso našli, odšel iz jame in se ni več vrnil. Italijani so ga ujeli, in ko se je med ujetniki hvalil, da ve, kje je skrita partizanska bolnica, ga je slišal italijanski vojak, ki je znal slovensko. Potem je bilo samo še vprašanje časa, kdaj jih bo odpeljal do zakamufilirane jame.

Nepokretni ranjenci v jami niso imeli kam. Mimica je imela pištolo z okoli dvajsetimi naboji, Vinko pa puško mavzerico z nekaj naboji in ročno bombo, tako da je lahko nekaj malega streljal po Italijanih. A ranjenci – vsi so bili težki ranjenci, nesposobni za boj – so od Mimice zahtevali, da izpolni, kar jim je obljubila: da ne bo dovolila, da pridejo živi v roke Italijanom.

To komaj dvajsetletno dekle je v temi šlo od moža do moža in streljalo s pištolo. »Trije tovariši so sklenili glave skupaj, z namenom, da bi jih bolničarka pokončala z enim strelom. Bali so se, da bo krogel zmanjkalo. Ustreljeni ranjenci so v smrtnem boju padali eden čez drugega,« je na podlagi pričanj treh, ki so Ogenjco preživeli, zapisal Aleksander Gala.

»Ko se je približala Mulcu, je ta zaprl oči. Počilo je. Še preden je oči odprl, je počilo še enkrat. Tokrat je streljala v Snoja. Vendar ni zadela ne Mulca ne Snoja. V naglici, ko je šla mimo njiju, je Mulac ujel njen pogled. Videl je samo dvoje svetlih, žarečih oči. Odkod temu krhke-mu dekletu toliko odločnosti, ga je spreletela misel,« je zapisal Gala.

Mimica pa je, prepričana, da je dokončala svoje grozljivo delo, odšla na drugi konec jame. Ni pogledal nazaj. Odšla je navzdol v drugo jamo. Za njo se je splazil še eden od ranjencev in zaslišala sta se dva

strela, »potem je v jami zavladala smrtna tišina.«

Prvi, ki je ranjence pozval k vda-ji, je bil Ernest Senčar, izdajalec, ki je jamo razkril Italijanom. Pozval jih je: »Pridite ven ali pa boste vsi pocrkali.« Pred tem so Italijani streljali v jamo in odvrgli nekaj bomb. A vsi ranjenci niso bili mrtvi. Trije ranjenci, ki so stisnili glave skupaj, da bi jih Mimica pokončala z enim samim strelom, so preživeli. Prosili so, naj jih kdo pokonča. Ernest Jelinčič, 16-letni dijak iz Ljubljane, ki mu je, ranjenemu, bomba odtrgala roko, se je s preostalo zdravo roko trudil, da bi jim skrajšal muke, vendar mu to ni moglo uspeli.

Prvi se je v jamo spustil izdajalec, za njim Italijani. Kljub bombam, ki so jih pometali v jamo, in streljanju je ostalo živih še osem ljudi. Italijanski oficir je ob prihodu v jamo ustrelil tri hudo ranjene, od petih, ki so sami prišli iz jame, pa so Italijani Ernesta Jelinčiča in Janeza Nunčiča ustrelili takoj po prihodu iz jame, tri – Vinka Smolnikarja, Ivana Mulca in Ivana Snoja, ki so kasneje pričali, kaj se je dogajalo v jami – pa so odpeljali s seboj. Po dveh dneh, ko so jih s seboj vozili brez hrane, vode in zdravniške oskrbe, ko niso vedeli, ali jih bodo pustili umreti ali pa jih bodo ustrelili, morda mučili, so jim le priznali status vojnega ujetnika in so poskrbeli zanje. Kasneje so bili obsojeni na dosmrtno kazen v italijanskih zaporih in so po kapitulaciji Italije odšli v partizane.

Zavito v skrivnost

Zgodba o bolnišnici Ogenjca pa je ostala nedorečena, zavita v skrivnost, verjetno tudi s slabim priokusom izdaje in z grenkobo, ker so številni domačini, ki so pomagali pri transportu ranjencev, vedeli, kje je bila bolnica. Kdo jih je izdal?

Koliko ljudi je tam umrlo? Jih je res postrelila bolničarka, da ne bi prišli živi v roke Italijanom? Kdo vse je bil v jami?

Potem ko so se Italijani umaknili, je njen zdravnik dvakrat poskušal priti do jame in preveriti, kaj se je dogajalo. Prvič, ko se je še valil modrikast dim iz jame, so ga od tam pregnali Italijani. Drugič je šel v jamo štirinajst dni po izdajstvu. Ob vходу v jamo sta še vedno ležala dva ubita ranjenca, v jami pa enajst večinoma neprepoznavnih ranjencev z osmojenimi in ožganimi lobanjami. Tudi tokrat so ju – Gala je bil še z enim partizanom – pregnali Italijani. »Kot jaz so tudi mnogi ljudje v dolini še naprej le ugibali, kako so umrli ranjenci na Ogenjci,« je zapisal Aleksander Gala. In tako je bilo še več kot trideset let.

Toda že med vojno, po kapitulaciji Italije, je eden od preživelih iz Ogenjce, ki je po internaciji odšel v partizane, naletel na Ernesta Senčarja. Vinko Smolnikar se je po kapitulaciji Italije znašel v Brkinih, kjer se je priključil partizanom. Jeseni 1944 je bil prestavljen na Dolenjsko, kjer je v kulturniški skupini Gubčeve brigade prepoznal Ernesta Senčarja in ga aretiriral. Skupaj z Ivanom Snojem, drugim preživelim iz Ogenjce, sta pričala na rednem vojaškem sodišču, ki je v štirinajst dnevnem postopku ugotovilo, da je Senčar izdal 13 ranjencev, ki so zaradi njegove izdaje padli. Obsojen je bil na smrt z ustrelitvijo.

Odkrito po petintridesetih letih

Toda petintrideset let po tragediji še vedno ni bilo jasno, kdo so bili ranjenci, ki so umrli v jami Ogenjca, in kaj se je zgodilo z mladobolničarko Mimico. »Posmrtno ostanke žrtev so po vojni izkopali, jih prenesli v Kočevje in položili v skupen grob,« je zapisal Aleksander Gala.

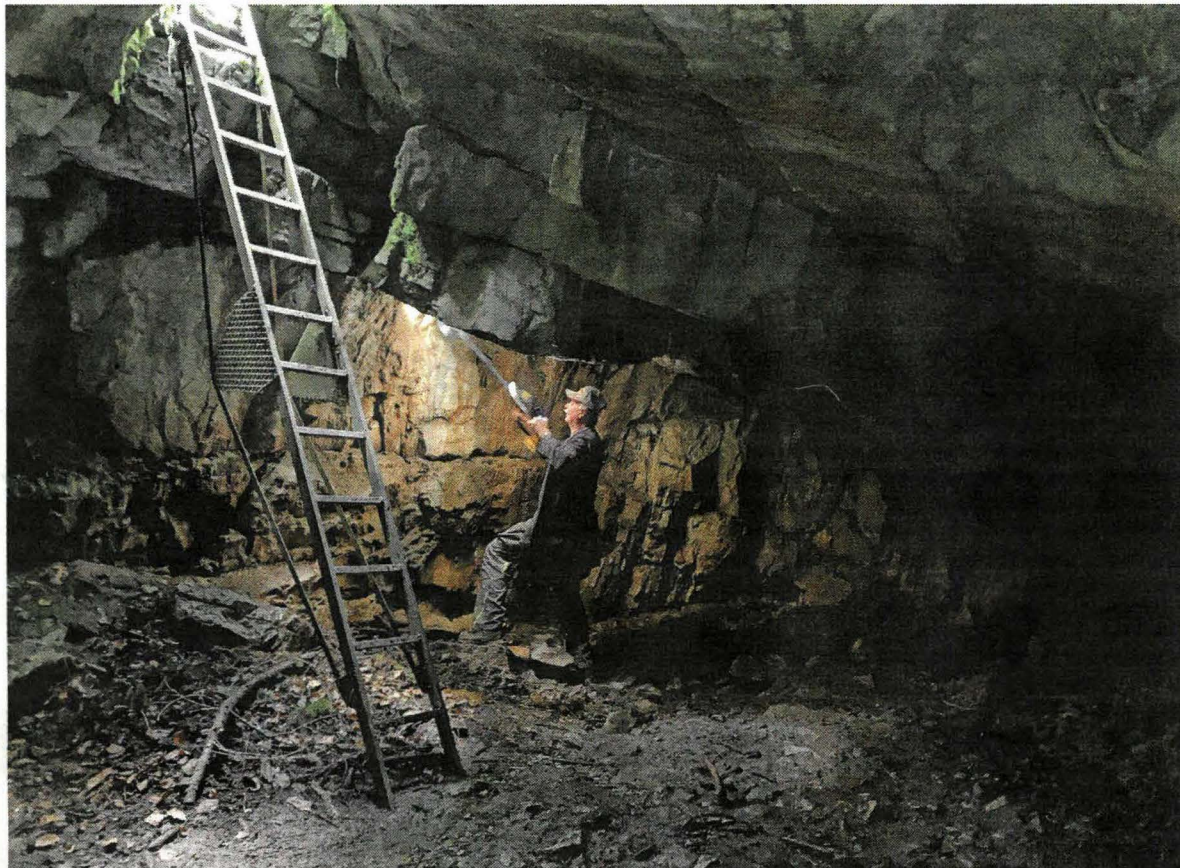
Leta 1975 pa so v jamo odšli ribniški jamarji in odkrili človeško okostje. »Potem smo končno izvedeli, kdo je bilo to brhko bitje, zmožno tako junaškega dejanja,« je zapisal Gala. Karel Mikulič pa je z vztrajnostjo izbrskal imena vseh umrlih ranjencev iz jame Ogenjca, ki so v času smrti imeli najmanj 16 in največ 33 let. To so bili Gregor Gornik iz Sodražice, Ernest Jelinčič iz Ljubljane, Josip Kos iz Ljubljane, Viktor Kraševac iz Podcerkve pri Loški dolini, Franc Kužnik iz Kočevja, Janez Nučič iz Klade blizu Iga, Anton Truden iz Spodnjih Poljan nad Loško dolino, Ciril Vidmar iz Kočevja, Jože Zajc iz Ribnice in Dušan Zgonc iz Brež pri Ribnici. In seveda 20-letna Marija Čepón - Mimica, njihova bolničarka.

Dimitrij Rupel, ki je napisal scenarij za nadaljevanko Manj strašna noč ..., ki govori o tragediji v jami Ogenjca, je bil v skupini, ki je odšla v jamo po človeške ostanke. Za časopis ITD je dejal: »Danes je težko razumeti, kaj je ranjence in Mimico

pravilo do skrajnega roba. Človek upa do zadnjega. Spraševal sem se, kako bi v podobni situaciji sam reagiral. Tragedija tiste noči na Ogenjcah se spleta med neumrljivostjo in nerazumljivostjo. Heroizem na eni strani, pa nemara tudi brezup – danes to težko razumemo.«

Letošnje odkritje jamarjev pa je samo še potrdilo pričevanja preživelih z Ogenjce. »Mirka je z detektorjem našla mehanizem ure, kar se popolnoma sklada s pričevanjem Ivana Snoja,« pravi jamar Antón Oberstar, ki je bil letos v skupini, ki je iz jame prinesla ne samo urni mehanizem, ampak tudi vložek iz čevlja, dva nožka, gumbe, žlico, lečo ... Ker se strop in stene jame krušijo, so te najdbe prava dragocenost.

Dodane bodo v zbirko predmetov in dokumentov v majhnem muzeju, ki so ga uredili v koči ob Ogenjci in poimenovali po dr. Aleksandru Gali - Petru. »Zgodbe o Ogenjci in vsem, kar se je dogajalo med vojno, so herojske, vendar v celoti tragične in žalostne, in iskreno bi si želel, da bi lahko ostale le intimna družinska zgodovina, na katero smo pri nas doma ponosni,« pravi Janez Maršič. »Toda ker smo vsak dan bolj in bolj priča sprevračanju dejstev in ustvarjanju 'nove preteklosti' po volji in podobi tistih, ki ob pogledu v ogledalo edine in nespremenljive preteklosti ne najdejo opravičila za dejanja svojih

Jama je danes precej drugačna, kot je bila pred petdesetimi leti.

prednikov, je čas, da izpostavimo dejstva in svoj ponos na dejanja naših prednikov.«

Velika večina padlih in preživelih ne bi znala prav veliko govoriti

o vrednotah, za katere so se borili in padli, nadaljuje Maršič: »Izkazali pa so jih s svojimi dejanji ... in storili, kar je bilo prav, četudi za ceno lastnega življenja. Zato je ohranja-

nje spomina na tragedijo ranjencev partizanske bolnice Ogenjca in drugih žrtev roške ofenzive naš moralni dolg. Oziroma, če hočete, ker je to danes edino prav!« ●

V podrobnem načrtu napada je general Robotti zapisal: »Če je treba, bodite tudi rablji.«

V koči so tudi fotografije vseh ranjencev, ki so bili v jami Ogenjca.